

L'AGRICULTURA PERIURBANA, UNA NECESSITAT PRODUCTIVA I AMBIENTAL

RICARD ESTRADA I ARIMON
ENGINYER TÈCNIC AGRÍCOLA
MEMBRE DE LA ICEA
restrada@ya.com

Resumen

La producció agrària en els entorns metropolitans presenta unes oportunitats de mercat no subjectes a les polítiques agràries de la Unió Europea, però ha de fer compatible la seva funció amb la de les persones que habiten a la ciutat.

El paisatge, la conservació de la biodiversitat i el comerç de proximitat i la producció certificada són els seus potencials de valor del sòl no urbanitzable.

L'ordenació territorial a través de l'urbanisme marca el principi i el fi d'aquest model. La gestió de l'espai agrari no urbanitzat és un element que permet posar en valor la producció agrària en les zones metropolitanes, però per això cal disposar d'elements clau, com és la seguretat jurídica del planejament urbanístic, una suficient massa crítica de professionals de l'agricultura, un bon assessorament i una voluntat social i política que blindi aquests territoris perquè siguin destinats al que sempre han estat destinats.

La natura és la infraestructura del territori i l'agricultura i la silvicultura, els instruments de la seva gestió.

1. Introducció

Els entorns periurbans comencen a preocupar a alguns professionals, com és el cas dels arquitectes, els geògrafs, els mediambientalistes i alguns pagesos que valoren aquests espais agraris com una bona oportunitat empresarial, mentre que una part de la població demana sòl per a fer habitatge i altres infraestructures, i una petita part dels habitants urbans demanen que es preservi el sòl rural dels intersticis urbans. És a dir: preocupació, demanda i preservació pel sòl no urbanitzable. Aquest és el dilema i és d'això del que voldria parlar en aquesta comunicació.

El discurs social sobre aquest apartat, la preservació del sòl no urbanitzable, encara és dèbil i no hi ha una massa crítica de pensament sòlid sobre aquesta qüestió, ni un reflex en les enquestes sobre els problemes que la població percep. Tot i això, tothom veu, amb més o menys criteri, que alguna cosa s'ha de fer sobre el sòl anomenat *no urbanitzable*; altrament s'hauria de dir *sòl rural*.

En discussió hi ha el model de desenvolupament establert i el disseny social que ha propiciat seguretats i que tots volem mantenir. La societat catalana i europea del benestar vol mantenir i millorar, si pot, el nivell de vida que s'ha procurat després de la Segona Guerra Mundial. Els eixos de l'ordre establert llavors encara són vigents, amb modificacions i millores que tots hem pogut veure i viure. Certament hi ha hagut canvis importants, com és la caiguda del mur de Berlín i la creació de la Unió Europea, entre d'altres institucions, però ara estem, crec, al començament d'un canvi d'època o de cicle, no ho sé ben bé i, per tant, d'oportunitat, per a poder fer possible el que no ho era fa poc temps.

Altrament el pronunciament, o el document, dels experts científics internacionals, encarregats per les Nacions Unides per a elaborar un informe sobre el problema del canvi climàtic, no és una qüestió menor. Per tant, hi haurem de fer unes reflexions, i crec sincerament que hi haurà un abans i un després sobre el model de desenvolupament sostingut que hem tingut durant tants anys i que ha estat suportat, entre d'altres elements, pel consum d'energia fòssil del planeta i pel desenvolupament de les millores científiques de la medicina i la farmàcia.

Els recursos naturals, el model d'urbanisme, el model alimentari, el model energètic, la mobilitat i tot el que fa possible el desenvolupament actual, està entrant en una situació d'interrogant i de preguntes que hem d'entendre que haurem de resoldre positivament, però massa qüestions estan en interrogant. Tot i això, s'hi haurà de donar resposta.

També cal ser observador i coneixedor dels principis bàsics de la física, vull dir que un cop l'economia, el desenvolupament social i la globalització han emprès una decisió no és fàcil aturar la inèrcia i, per tant, cal un temps i un espai per a reconduir, si és que cal, un altre rumb. Això, però, és un altre debat que avui potser no ens toca treballar o comentar.

Tota aquesta reflexió o preàmbul crec que era convenient per a entendre i comprendre el sentit i el valor que representa la gestió del territori metropolità i l'agricultura que s'hi pot desenvolupar, no tant com un fi productiu, que també ho és, sinó com un element

d'infraestructura per al conjunt de la societat urbana que vol mantenir i conservar el seu *modus vivendi*.

2. L'agricultura periurbana, una necessitat productiva i ambiental

En les darreres reunions europees a les quals he pogut assistir, durant els anys 2004-2007, sobre agricultura periurbana i conservació d'espais naturals, he observat que no hi ha una definició i un posicionament clar sobre la necessitat de defensar el territori periurbà com un element estructural o com una infraestructura bàsica per a la qualitat de vida de les persones que viuen a les ciutats. En tot cas es planteja aquest territori com a lloc de lleure i de natura congelada per a desenvolupar activitats educatives i en alguns casos, pocs, com a lloc per a la producció d'aliments, particularment, ecològics.

Voldria aportar amb aquesta comunicació al V Congrés de la ICEA un missatge nou, és a dir, que és necessari i factible una altra manera de veure l'entorn metropolità. Em refereixo a un nou model de gestió per a aquest territori metropolità o periurbà.

Tot comença o hauria de començar pel planejament urbanístic i territorial. Sense aquest instrument, és difícil construir el que volem. L'ordenament jurídic tímidament ja comença a definir entorns agraris, paisatges i espais protegits, però encara manca definir models i sistemes de gestió contrastats que permetin passar de la planificació a la realització del que s'ha planificat, per això vull aportar algunes reflexions:

1. El territori, i en particular el sòl no urbanitzable, és un bé finit i com a tal té un valor, per si, el qual es contraposa amb el bé o el valor del sòl urbà o urbanitzable, que estarà a molts pocs metres del primer. Per tant, hi ha una qüestió d'efecte mirall, real, que intoxica de sortida la proposta de model de desenvolupament que podem dissenyar.
2. En el nostre món, l'economia defineix els models i no són els models els que defineixen l'economia. Aquesta realitat no la podem oblidar mai.
3. Estem inscrits en un espai democràtic i, per tant, les decisions estan subjectes a la voluntat de la població, consegüentment qualsevol acció, en el nostre cas, sobre el territori està subjecta a les percepcions i al compromís social.
4. La preservació del sòl no urbanitzable vol dir seguretat jurídica i no solament finançament públic.
5. L'espai no urbanitzable és un espai agroforestal amb molts condicionaments però també potencialitats ambientals, geogràfiques, agronòmiques i socials.
6. És necessari i urgent treballar per engegar una legislació que faci possible la retribució del gaudi social de l'espai no urbà. És a dir, cal cercar fórmules jurídiques que garanteixin la internalització de les rendes socials al medi rural.

Repensar i construir un nou argumentari és convenient si volem donar resposta a cada una de les qüestions que expressa la població i que hem descrit al començament:

- preocupació per la gestió
- demanda de sòl per urbanitzar
- preservació del sòl no urbanitzable metropolità o periurbà.

Certament es fa difícil cercar alternatives senzilles per a obtenir viabilitat social i econòmica al desenvolupament del sòl no urbanitzable, és a dir, posar en valor aquests espais, però ho hem d'intentar. Val la pena.

Hem pogut constatar que un dels millors potencials que donen valor a aquests territoris metropolitans, des de l'expressió de sòl no urbanitzable, és precisament la seva naturalesa, és a dir, la població que els acarona i, per tant, hi ha possibilitats d'economia real i de gestió sostinguda i sostenible. Tot consisteix a saber cercar els elements clau que permetin incloure el sector agrari periurbà en el sector terciari. Mentre es vulgui definir l'espai agroforestal periurbà com un sector primari, estricte, aquest no té futur. Per això cal treballar amb noves eines i amb les persones que saben i coneixen el que és la gestió del sòl periurbà.

No hem tingut ocasió de fixar una definició única de gestió, ja que la complexitat del territori i de la població que dona vàlua al subjecte imprimeixen el caràcter i una proposta per a cada espai. Per tant, s'ha de definir una gestió per a cada lloc, estudiant i coneixent molt bé les persones, la geografia i les oportunitats empresarials particulars.

Però, quines són les eines que fan possible aquesta terciarització del sector primari? Entre d'altres, podem assegurar que hi ha les següents:

1. La seguretat jurídica de la propietat del sòl i la qualificació urbanística i ambiental: definició de sòl públic i sòl privat, contractes a llarg termini (>25 anys), gestió agronòmica de qualitat i normativa urbanística pensada per al desenvolupament rural, en un entorn urbà dinàmic, és a dir, amb possibilitats de canvi, però vinculat a la naturalesa sectorial.
2. El reconeixement econòmic de les produccions agràries i ambientals d'aquests espais: definició i protecció del comerç de proximitat al medi rural-urbà, marques de qualitat territorial controlada i implicació de les administracions locals en el desplegament d'aquest reconeixement.
3. El compromís social i polític per fer possible aquesta gestió: Els professionals de l'agricultura, la ramaderia i les empreses que fan possible la transformació dels productes agraris alimentaris de qualitat, s'han de sentir amb la capacitat de donar continuïtat a les empreses agràries que gestionen.

Aquests professionals han de sentir que formen part d'un projecte col·lectiu de qualitat de vida que els té en compte i els valora, i que han recuperat el reconeixement per la seva feina. Aquest sentiment solament és possible si la preservació i el desenvolupament d'aquests territoris està entre les prioritats socials i polítiques i si el nivell de renda que obtinguin les

explotacions agràries o els comerços de proximitat són equivalents, tant en qualitat de vida com en benefici, però pel que fa a guanys aquests són superiors al 10 o al 15 % del que s'obtidria en condicions equivalents de risc, als del medi urbà.

Hem de convenir que l'economia que està vinculada a factors naturals té uns riscos més alts que els industrials i els serveis, ateses les inclemències ambientals i la ruralitat.

3. Conclusió

D'acord amb tot el que s'ha exposat, es pot concloure que l'agricultura, la ramaderia i la silvicultura, l'educació ambiental i el comerç de proximitat que es desenvolupa en el medi periurbà, són elements clau per al benestar de les societats urbanes desenvolupades i cal fomentar-les com a tals, ja que reporten valors ambientals, econòmics i socials. És necessari i convenient fer reformes en el marc legal que permetin donar valor al sòl no urbanitzable i defensar el desenvolupament rural periurbà com l'eina que fa possible des de l'economia real, no la subvencionada, la preservació de la natura sotmesa a antropització.

En definitiva, és la infraestructura bàsica que dóna suport a totes les altres.